

Stelling van Amsterdam

Uitzonderlijke universele waarde (OUV)

Korte samenvatting

(Dit is een, naar het Nederlands vertaalde samenvatting van de OUV, Ga voor de volledige beschrijving van het Werelderfgoed en de uitzonderlijke universele waarde ervan naar: <https://whc.unesco.org/en/list/759>)

De Stelling van Amsterdam is een volledige ring van forten met een lengte van meer dan 135 km rondom Amsterdam. De verdedigingslinie is aangelegd tussen 1883 en 1920 en bestaat uit een ingenieus netwerk van 45 forten en een complex stelsel van dijken, sluisen, kanalen en inundatiepolders. Het is een belangrijk voorbeeld van een verdedigingssysteem waarbij stukken land tijdelijk onder water worden gezet.

Sinds de zestiende eeuw gebruikt Nederland zijn bijzondere waterbouwkundige kennis voor verdedigingsdoeleinden. Het gebied rondom de forten is verdeeld in polders, die op verschillende hoogten liggen en omringd zijn door dijken. Elke polder heeft zijn eigen inundatiesysteem. De diepte van het water in de ondergelopen gebieden was een cruciale factor voor het succes van de Stelling: het water moest te diep zijn om eenvoudig door te waden, maar zo ondiep dat het niet bevaarbaar was. Het waterpeil werd geregeld door middel van inlaatsluisen en stuwen. Op de zogenoemde accessen (strategische locaties waar de verdedigingslinie werd doorsneden door wegen of spoorlijnen) werden forten gebouwd. Deze forten werden nauwkeurig geplaatst op maximaal 3500 m van elkaar, een afstand die werd bepaald door het bereik van het geschut in de forten. De oudste zijn gebouwd van bakstenen, de nieuwere van beton.

De landforten hebben een belangrijke rol gespeeld in de wereldwijde ontwikkeling van de militaire bouwkunst. Ze markeren de overgang van de opvallende (bak)stenen forten met kazematten uit de traditie van Montalembert naar de bouwwerken van staal en beton die hun hoogtepunt bereikten in de Maginotlinie en de Atlantikwall. De combinatie van vaste posities en de inzet van mobiele artillerie tussen de forten was ook een moderne ontwikkeling.

Criterion (ii): De Stelling van Amsterdam is een uitzonderlijk voorbeeld van een omvangrijk geïntegreerd Europees verdedigingsstelsel uit de moderne tijd dat nog volledig intact is en goed bewaard is gebleven sinds de aanleg in de late negentiende eeuw. Zij maakt deel uit van een continuüm van verdedigingsstrategieën die enerzijds afhankelijk waren van de aanleg van de Stelling en anderzijds delen ervan beïnvloedden in de periode direct voor en na de Tweede Wereldoorlog.

Criterion (iv): De forten van de Stelling zijn een uitzonderlijk voorbeeld van een omvangrijk geïntegreerd verdedigingsstelsel uit de moderne tijd dat nog volledig intact is en goed bewaard is gebleven sinds de aanleg eind negentiende eeuw. Ze laten de overgang zien van bouwen met baksteen in de negentiende eeuw naar het gebruik van gewapend beton in de twintigste eeuw. Deze overgang, waarin werd geëxperimenteerd met het gebruik van beton en dan met name ongewapend beton, is een periode in de Europese architectuurgeschiedenis waaruit slechts weinig materiële resten bewaard zijn gebleven.

Criterion (v): De Stelling is ook bijzonder vanwege de unieke manier waarop het Nederlandse waterbouwkundige vernuft is toegepast op de verdediging van de hoofdstad.

Integriteit

Alle onderdelen van de Stelling van Amsterdam vormen samen een volledig geïntegreerd verdedigingssysteem. De verdedigingswerken zijn in de afgelopen veertig jaar niet gebruikt voor militaire doeleinden. Doordat het omliggende gebied tientallen jaren een afgesloten militaire zone is geweest, was het beschermd tegen ontwikkeling, maar in de toekomst zouden ontwikkelingsplannen de locaties kunnen bedreigen.

De ring van forten vormt een groep van verbonden gebouwen en andere bouwwerken waarvan de homogeniteit en positie in het landschap volledig onveranderd en herkenbaar zijn gebleven. De dijken, liniewallen, waterwerken, forten, batterijen en andere militaire bouwwerken van de Stelling vormen samen de hoofdverdedigingslinie en bepalen de structuur van het landschap.

Authenticiteit

De vestingwerken zijn bewaard gebleven zoals ze zijn ontworpen. De gebruikte materialen en constructies zijn eveneens ongewijzigd. Op sommige plekken is er sprake van achterstallig onderhoud. De Stelling heeft geen gereconstrueerde onderdelen. De uitzonderlijke universele waarde is gelegen in de authenticiteit van het ontwerp (de typologie van de forten, sluizen, batterijen, liniewallen), het gebruik van specifieke materialen (baksteen, ongewapend beton, gewapend beton), het vakmanschap (de zorgvuldige bouw blijkt uit de bouwkundige staat en de perfecte uitvoering) en de bouwwerken in hun omgeving (als een onderling verbonden militair systeem in het cultuurlandschap van polders en steden).

De Stelling van Amsterdam is een samenhangend, door de mens gemaakt landschap dat duidelijk is gevormd door de manier waarop natuurlijke elementen als water en bodem zijn verwerkt in een bouwkundig systeem.